

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје  
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

## **МАКЕДОНСКО-РУСКИ ЈАЗИЧНИ, ЛИТЕРАТУРНИ И КУЛТУРНИ ВРСКИ 7**

Зборник на трудови од VII македонско-руска научна конференција  
(одржана во рамките на Меѓународниот славистички собир  
на 15-16 јуни 2017 г. во Скопје)

Уредник на изданието: Биљана Мирчевска-Бошева

Скопје, 2018

**Издавач:** Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

**Уредник на издавачката дејност:** Анета Дучевска, декан на факултетот

**Уредник на изданието:** Биљана Мирчевска-Бошева

**Меѓународен уредувачки одбор:**

Наталија Боронникова, Пермский государственный  
национальный исследовательский университет

Биљана Марић, Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Максим Каранфиловски, Филолошки факултет „Блаже Конески“

Весна Мојсова-Чепишевска, Филолошки факултет „Блаже Конески“

Алла Шешкен, Московский государственный университет им. М.В.  
Ломоносова

**Јазична редакција:**

Милица Миркуловска (за македонски јазик)

Екатерина Терзијоска (за руски јазик)

**Лектура:**

Милица Миркуловска

**Компјутерска подготовка и печат:**

БороГрафика

**Дизајн на корицата:**

Наталија Лукомска

**Тираж:** 300 примероци

## СОДРЖИНА

### ПОЗДРАВНИ ОБРАЌАЊА

**Владимир Петрушевски**

проректор за наука на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“

**Олег Шчербак**

амбасадор на Руската Федерација во Р. Македонија

**Биљана Мирчевска-Бошева,** раководител на Катедрата за славистика при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

### ПЛЕНАРНИ РЕФЕРАТИ

**Алла Шешкен**

Сотрудничество филологического факультета МГУ им. Ломоносова и филологического факультета им. Блаже Конеского университета им. Свв. Кирилла и Мефодия в Скопье: итоги и перспективы.

**Милан Ѓурчинов**

Трагичната судбина на „Црвениот кнез“ – критичарот во расчекор со епохата: Д. П. Свјатополк – Мирски (1890–1939)

### ЛИНГВИСТИКА

**Ирен Алчевска**

К вопросу о сопоставительном аспекте наречных фразеологических оборотов с сравнительным союзом „как“

**Наталия Владимировна Боронникова**

Антропоцентрическая организация  
дейктической системы координат

**Елени Бужаровска**

Прагматичкиот маркер што-то во рускиот јазик  
во споредба со македонското нешто

**Татјана Ганенкова**

Семантички мапи на предлозите во македонскиот и рускиот јазик

**Александра Гецовска**

Македонската лексика во руските етимолошки речници

**Симона Груевска-Маџоска**

Туѓојазични влијанија во начинот на степенување  
на придавките во македонскиот јазик

**Елена Иванова**

Местоименные клитики в македонском предложении:  
морфология и омонимия

**Красимира Илиевска**

Вреден, вреди – вредный, вредить

**Елка Јачева-Улчар**

Етимологијата на македонските дијалектни називи за млечни  
производи и нивните лексички паралели во рускиот јазик

**Наталья Кикило**

Независимая да-конструкция и вопросительная модальность (на  
примере частных вопросов типа што/како/каде да + praes).

**Наталья Лапаева-Ристеска**

«... и поехал к Галатскому берегу»: Аркадий Аверченко  
о русских эмигрантах в Константинополе в цикле рассказов  
«Записки Простодушного»

**Лилјана Макаријоска**

Македонската етнокултурна лексика во етнолингвистичкиот речник  
„Славянские древности“

**Михајло Марковиќ**

Македонско-руските црковнословенски јазични врски и нивната улога во преемственоста на лексиката меѓу Слеч, Оглед и Различ

**Емил Ниами, Костадин Голаков**

Јазичната политика и состојбите со рускиот јазик на истокот од Украина

**Ѓоко Николовски**

Прави и лажни пријатели во словенските јазици

**Елена Недич**

Глагольные формы в итеративных конструкциях в русском и македонском языках

**Александр Новик**

Этнолингвистические исследования македонцев-мусульман в Голо Бордо (Албания): терминология традиционной одежды

**Соња Новотни**

Верковиќевиот апостол како дел од збирката ракописи од ПБ „Салтиков Шчедрин“ во Санкт Петербург

**Димитар Пандев**

Партикулите при преводот (врз примерот на „Големата вода“ од Живко Чинго на полски, руски и чешки јазик)

**Игор Станојоски**

Евиденцијалноста во прозниот превод на македонски и на бугарски јазик од друг словенски јазик

**Александар Талески**

Форми за изразување на персоналниот деиксис во руските сказни со македонски паралели (синтаксички аспект)

Игор СТАНОЈОСКИ  
Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“  
Штип, Македонија

## ЕВИДЕНЦИЈАЛНОСТА ВО ПРОЗНИОТ ПРЕВОД НА МАКЕДОНСКИ И НА БУГАРСКИ ЈАЗИК ОД ДРУГ СЛОВЕНСКИ ЈАЗИК

**Апстракт:** Ги разгледуваме дилемите и тешкотиите на кои наидуваат преведувачите при превод на текстови од другите словенски јазици на македонски и на бугарски јазик. Во делот на минатите времиња во македонскиот и во бугарскиот јазик преведувачот треба да избере меѓу повеќе форми, со оглед на поразгранетиот систем на форми и категории. Една од најважните улоги ѝ припаѓа на категоријата евиденцијалност. Преведувачот треба да ја открие позицијата на авторот на преведуваниот текст дури и кога самиот текст не нуди ни лексички маркери на евиденцијалноста.

**Клучни зборови:** прекажување, евиденцијалност, македонски, бугарски, превод.

Употребата на граматичките евиденцијални маркери во македонскиот и во бугарскиот јазик претставува битна разлика меѓу балканословенските и останатите јазици од словенското јазично семејство. Овие разлики се одразуваат и врз работните задачи на преведувачот, особено во ситуација кога во улога на втор (влезен) јазик на преводот се јавува македонскиот или бугарскиот јазик, иако и обратната ситуација има свои специфики. Во секој случај, преведувачот мора добро да ги има овладеано сите семантички и граматички нијанси на категоријата евиденцијалност за да може добро да ја предаде содржината, и во усниот и во пишаниот превод. Покрај неговите лични квалификации, успехот на преведувачот може да зависи и од стилот, жанрот, како и од познавањето на поширокиот контекст на кој се однесува текстот што се преведува.

Евиденцијалноста, покрај граматичките, поседува и лексички маркери, кои ги познаваат сите словенски јазици, без исклучок. Граматичките маркери на евиденцијалноста, како што рековме погоре, се особеност на македонскиот и на бугарскиот јазик. Притоа, во поглед на самиот инвентар на тие граматички средства на евиденцијалноста битно се разликуваат и македонскиот и бугарскиот јазик меѓусебно. Благодарение на постоењето на лексичките маркери на евиденцијалноста, кои семантички соодветствуваат на граматичките, создадено е одлично поле за конфронтативни лингвистички проучувања. Во конфронтативната лингвистика се прават споредби на средствата на евиденцијалноста во словенските јазици, а дел од овие истражувања се посветени конкретно на проблемите при преводот (Панева 1981, Куцаров 1993, Блашак 2009).

Тешкотиите при преводот се појавуваат и во ситуацијата кога македонскиот или бугарскиот јазик се први (излезни) и кога се втори (влезни) јазици на преводот, иако двете ситуации меѓусебно значително се разликуваат, па затоа ќе ги разгледаме одделно. Се разбира дека поголемо внимание ќе посветиме на ситуацијата што е наведена и во самиот наслов на овој труд. Ќе се послужиме со примери во кои едниот од преводните јазици е словенски јазик што не ја познава прекажаноста како граматичка категорија, односно не поседува граматички маркери на евиденцијалноста.

### **Евиденцијалноста во преводот на македонски или на бугарски јазик од друг словенски јазик.**

Тешкотиите при преводот на евиденцијалноста од јазик во кој не постојат граматички евиденцијални маркери, на македонски или на бугарски јазик, се поголеми, поконкретни, а во одредени случаи и тешко решливи. Во овој случај, преведувачот мора да

ја избере соодветната од граматичките форми што ги има на располагање во македонскиот, односно во бугарскиот јазик. Во македонскиот и во бугарскиот јазик формите на минатите времиња содржат една дополнителна граматичка информација за евиденцијалноста, која преведувачот не може да ја избегне. Преведувачот е должен дејството да го предаде како засведочено или незасведочено, иако изворниот текст може и да не нуди таква информација. Се разбира, таквата тешкотија се исклучува кога во изворниот текст има лексички евиденцијален маркер. Во низа примери информацијата за евиденцијалноста може да се извлече од контекстот, и без евиденцијален маркер.

Најголемиот проблем го создава можноста авторот на оригиналниот текст да не даде никаква информација во врска со тоа дали е дејството засведочено или за него се дознало „од втора рака“. Во некои случаи преведувачот нема механизми за доаѓање до таквата информација. Евентуалниот директен контакт со авторот на текстот може да ги реши дилемите, но ретко кога е возможно преведувачот да комуницира со автор на светски познат роман, на пример. Затоа, може да се смета дека во делот со реализацијата на евиденцијалноста, од преведувачот се очекува да привнесе и свој творечки печат, кој ќе биде поголем или помал, во зависност од информациите што ги нуди остатокот од текстот. Преведувачот мора да биде претпазлив бидејќи, на пример, во случајот со превод на роман, можеби може да се извлече информација во врска со (не)засведоченоста на едно дејство од сосема друг и оддалечен дел од романот. Во некои случаи, пак, може да нема директна информација, но може самата ситуација да содржи логички елементи кои наведуваат на поголема или помала веројатност говорителот да (не) бил сведок.

За да ги отсликаме подобро тешкотиите на преводот, ќе се послужи́ме со примери од конкретни прозни текстови. За почеток ќе земеме два примери од преводот на чешкиот роман „Празни улици“ од Михал Ајваз (Ајваз 2017).

Пример бр. 1:

Оригинал: „Architekta, který vám **vyprávěl** o Bernetovi a **půjčil** vám kostým, dnes ráno **přepadly** výčitky svědomí, že svého přítele **zradil**, a ještě předtím, než odjel na letiště, **se tu stavil** a všechno mu o vás **řekl**. Bernet to zase **řekl** nám a my jsme vás snadno poznaly podle kostýmu“.

Превод на македонски: „Архитектот, кој ви **раскажувал** за Бернет и ви го **позајмил** костимот, изутринава **имал** грижа на совеста што го **издал** својот пријател и уште пред да отиде на аеродром, **дојде** овде и му **кажал** сè за вас. Бернет потоа ни **кажа** нам и ние лесно ве познавме по костимот“.

Ова е реплика од дијалог во романот. Зборува еден од ликовите, Андреа или Барбора, не е наведено и не е суштински која од нив. Дејството предадено со формите *раскажувал*, *позајмил*, *имал*, *издал* е прекажано, незасведочено, односно со негативна евиденцијалност *Ev-*. Дејството предадено со формата *кажа* (*řekl*) е со позитивна евиденцијалност *Ev+*, Барбора и Андреа се учесници, дејството е засведочено. Во претходната реченица глаголот *řekl* го преведовме со формата *кажал*, како прекажано, бидејќи до колку Андреа и Барбора биле присутни, тогаш немало да има потреба подоцна Бернет да им кажува ним. До колку Барбора и Андреа наслушувале, тогаш правилниот превод би бил *кажа*. Најспорниот дел од преводот е формата *дојде*. Во оваа форма веќе се содржи информацијата дека Барбора и Андреа го виделе архитектот кога дошол. Така одлучив јас, како преведувач, иако во изворниот текст нема информација ни дека го виделе ни дека не го виделе. Во некој замислен идеален случај, јас, како преведувач, би требало да му се обратам на авторот Михал Ајваз и да го прашам каде се наоѓале ликовите Андреа и Барбора во времето кога дошол ликот Архитектот. Авторот Михал Ајваз можеби воопшто не го осмислил овој детаљ

бидејќи чешкиот јазик не го бара тоа од него. Граматичката категорија евиденцијалност во македонскиот и во бугарскиот јазик бараат од македонскиот и од бугарскиот писател во ваквите ситуации да водат сметка за учесниците во сцената.

Пример бр. 2:

Оригинал: „obdivovaly jsme způsob, jakým jsi odpovídal na tahy osudu; **hrál jsi** vždycky tak dobře, tak proč to teď takovým hloupým způsobem kazíš?“

Превод на македонски: ти се восхитувавме за начинот на кој си одговарал на потезите на судбината; ти секогаш **си играл** и **играше** толку добро, зошто сега го расипуваш сето тоа на толку глупав начин?

И ова исто така е реплика од дијалог. Зборува Барбора, му се обраќа на Бернет. Употребува множина затоа што зборува и во името на Андреа. На страниците што претходат во романот „Празни улици“ имаме информација дека „играта“ на Бернет, за која зборува Барбора, започнала неколку години пред да се запознаат и дека траела и откако се запознале, но прекинала неодамна. Се одлучив да ги употребам двете форми, и прекажаната и непрекажаната, односно формата со негативна евиденцијалност, која го опфаќа периодот од започнувањето на „играта“ до запознавањето, и формата со позитивна евиденцијалност, која го опфаќа периодот од запознавањето до прекинувањето на „играта“.

Романот „Празни улици“, колку што ни е познато, не е преведен на бугарски, па затоа не можеме да го споредиме македонскиот со бугарскиот превод. Таквата споредба ќе ја направиме со примери од романот „Чернобилска молитва“ од Светлана Алексиевич, кој е преведен и на македонски (мој превод) и на бугарски (превод на Момчил Шопов). Романот „Чернобилска молитва“, како фактографски роман што содржи изјави од многу раскажувачи, нуди добар материјал за транслатолошко разгледување на евиденцијалноста. Впрочем, за преведувачот е многу потешко да ја преведе евиденцијалноста во говорот на споредните наратори во романот, отколку во говорот на главниот наратор.

Пример бр. 3:

Оригинал: Дома я **уснула**. **Зашла** в дом и **повалилась** на кровать. Я **спала** трое суток. Меня **не могли** поднять... **Приехала** "скорая помощь". "Нет, – **сказал** врач, – она **не умерла**."

Превод на македонски: Дома **заснав**. **Влегов** и **се струполив** на креветот. **Спиев** три дни и три ноќи. **Не можеле** да ме разбудат... **Викнале** брза помош. 'Не – **рекол** докторот – не е умрена.'

Превод на бугарски: В къщи **заспах**. **Влязох** в стаята и **рухнах** на кревата. **Спах** три денонощия... **Не са можели** да ме вдигнат... **Дошла** „Бърза помощ“. „Не, – **казал** докторът, – тя не е умряла.“

Во наведениов пример целата ситуација му е јасна на преведувачот. Единствено околу што може да има некаква дилема е дали раскажувачката воопшто се сеќава на нешто од оваа сцена, бидејќи во романот нејзината состојба е опишана како крајно стресна и нецелосно свесна. До колку преведувачот се одлучи за таквиот опис, би требало сите глаголи да се преведат со негативна евиденцијалност (Ev-): *Дома сум заспала. Сум влегла во собата и сум се струполила*. итн.

Сепак, поголема е веројатноста раскажувачката да се сеќава на сите дејства пред заспивањето, па се одлучивме за превод со позитивна евиденцијалност: *заснав, влегов, се струполив*. Ист избор направил и бугарскиот преведувач: *заспах, влязох, рухнах*. Нема дилеми дека глаголите *могли, приехала, сказал* опишуваат прекажани дејства. Дејствата што се поврзани со спиењето се специфични во поглед на евиденцијалноста. Во преводот на



уснула, и јас и бугарскиот преведувач сме се одлучиле за позитивна евиденцијалност: *заснав/заспах*. Формите *сум заснала/сѐм заснала* се употребуваат често и во македонскиот и во бугарскиот јазик, не со значење на прекажување, туку со значење кое е блиско со конклузивното: заклучок, дознавање отпосле, *unprepared mind* (неподготвеност). Во самиот процес на заспивањето вршителот е свесен само до пред настапувањето на новата состојба. Но, формите *сум заснала/сѐм заснала* преовладуваат во ситуациите кога дејството настапува непланирано и ненадејно. Во конкретниов случај сметаме дека поголема е веројатноста рускиот глагол *уснула* да има значење *си легнав*, односно да се работи за намерно дејство. Формата *спала* во *Ј спала трое суток* и јас и бугарскиот преведувач сме ја превеле со позитивна евиденцијалност (*спиев/спях*), иако таа со подеднаков успех може да се преведе со *сум спиела (сум спала)/сѐм спала*. Дејството има нијанса на конклузивност, односно на заклучок и дознавање отпосле, има и веројатна прекажаност. Значи, раскажувачката отпосле дознала дека изминале три деноноќија од моментот кога си легнала и ова го дознала со тоа што ѝ кажале, така што таа прекажува. Но, од времето на дејството до времето на раскажувањето за потребите на романот на Алексиевич, изминало долго време, и сметаме дека тоа игра важна улога во изборот на евиденцијалните маркери. До колку раскажувачката раскажувала само некој ден по дејството, веројатно ќе сме се одлучеле за негативен евиденцијален маркер: *сум спиела (сум спала)*. Во тој случај, зборуваачот ќе раскажува за дејството неуверено и од дистанца, информацијата поскоро ќе ја пренесе како добиена од втора рака и на тој начин ќе избегне да заземе став во врска со нејзината вистинитост. Во овој контекст, ќе додадеме и дека категоријата евиденцијалност во лингвистичката мисла на поголем број лингвисти е поткатегорија на категоријата дистанца (Lunt 1952, Макарцев 2014 и многу други). Колку е поголемо временското растојание меѓу времето на раскажување и времето на дејството, толку се зголемува веројатноста зборуваачот да употреби позитивен евиденцијал, во случајов *спиев*. Ова треба да се толкува како резултат на тоа што дејството „го положило тестот на времето“, односно зборуваачот, кој првично не бил сигурен во вистинитоста на дејството и го предавал како дознаено од други, во текот на периодот што изминал од дејството до моментот на зборувањето не нашол докази дека тоа би можело да биде поинаку, па информацијата добиена од други почнал да ја прифаќа како факт.

Може да се смета за сличен и следниов пример:

Пример бр. 4:

Оригинал: Солдаты, уже стояла цепь в два ряда, нас **отталкивали**. Тогда **вышел** врач и **подтвердил**, что они полетят на самолете в Москву, но нам нужно принести им одежду, – та, в которой они были на станции, **сгорела**. Автобусы уже **не ходили**, и мы бегом – через весь город... **Прибежали** с сумками, а самолет уже **улетел**. Нас специально **обманули**. Чтобы мы не кричали, не плакали...

Превод на македонски: Војниците, наредени во кордон во два реда, нè **оттурнуваа**. Тогаш **излезе** еден доктор и ни **потврди** дека ќе бидат пренесени со авион во Москва, но дека треба да им однесеме облека затоа што облеката што ја носеле во централата, **изгорела**. Автобуси веќе **немаше** и ние **се растрчавме** низ цел град... **Се вративме** со торби, а авионот веќе **полетал**. Намерно така нè **измамија**. За да не викаме, да не плачеме...

Превод на бугарски: Войниците, вече имаше двоен кордон, ни **отбљскваха**. Тогаш **излезе** лекар и **потврди**, че ще летят със самолет до Москва, но трябва да им занесем дрехи, — тези, в които са били на станцията, **са изгорели**. Вече нямаше автобуси, и ние

хукнахме да бягаме през целия град. **Връщаме се** с чантите, а самолетът им вече **излетял**. Специално ни **излъгаха**... За да **не викаме**, да **не плачем**...

Глаголот во реченицата *Нас специално обманули* и јас и бугарскиот преведувач го сме го превеле со аорист, иако тука имаме поскоро конклузивно значење, а можеби и прекажано, па сосема добро би можело да се преведе и со *Намерно така нè измамиле*, односно со *Специално (са) ни излъгали*. Најверојатно е дека информацијата претставува констатација на раскажувачката, па затоа би можело во бугарскиот јазик да се преведе со специјалните конклузивни форми, а во македонскиот јазик со минато неопределено време. Постои можност раскажувачката да прекажува информација која им била кажана на жените кога се вратиле со облеката, па да се работи за прекажување и да се употребат соодветните форми за прекажување. Сметавме дека многу поверојатно е дека се работи за констатација, но таква, што раскажувачката ја пренесува со сигурност и без нијансата на претпоставка, карактеристична за конклузивот.

Пример бр. 5:

Оригинал: Мать часто **вспоминала** как не **хотели** они с отцом отпускать его в город, даже новый дом **построили**. **Забрали** в армию. **Служил** в Москве в пожарных войсках, и когда **вернулся**: только в пожарники! Ничего другого не **признавал**.

Превод на македонски: Мајка му често **раскажуваше** дека таа и татко му не **сакале** да го пуштат в град, дури и нова кука **изградиле**. Го **зеле** војска. **Служеше** во Москва во пожарникарскиот одред, и кога **се врати**, **сакаше** да биде само пожарникар! Ништо друго не **признаваше**.

Превод на бугарски: Майка му често си **спомняше**, че те с баца му не **искали** да го пускат в града, даже му **построили** нова къща на село. **Взели** го в армията. **Служил** в Москва в пожарни войски, и когато **се върнал**, **бил** непреклонен: само пожарникар! Нищо друго не **признавал**.

Во овој пример раскажувачката прекажува изјави на својата свекрва. Текстот не содржи прецизна информација за времето кога се запознале со идниот сопруг. Преводот на бугарски, пак, содржи информација дека сите информации се од раскажувањето на свекрвата за времето пред раскажувачката да го запознае нејзиниот син. Македонскиот превод, пак, содржи информација дека запознавањето се случило за време на отслужувањето на воениот рок во Москва. Контекстот не нуди можност за проверка, но изгледа дека бугарскиот преведувач направил подобра проценка од мене.

Пример бр. 6:

Оригинал: Я ее **убила**... Я... она... **спасла**... Моя девочка меня **спасла**, она **приняла** весь радиоудар на себя, **стала** как бы приемником этого удара.

Превод на македонски: Јас ја **убив**... Јас... таа... ме **спаси**... Моето девојче ме **спаси** мене, таа го **примила** целото зрачење врз себе, **станала** еден вид приемник на ударот.

Превод на бугарски: Аз я **убих**... Аз... Тя... Ме **спаси**... Моето момиченце ме **спаси**, тя **е приела** цялото облъчване върху себе си, **станала** е приемник на удара.

Во овој пример раскажувачката раскажува за својата ќерка, која веднаш по раѓањето умира од прекумерната доза радијација на која била изложена мајката за време на бременоста. Целиот овој текст претставува размислување, односно заклучок на мајката. Сепак, во бугарскиот превод конклузивни се само формите *приела е* и *станала е*, додека глаголите *убила* и *спасла* се преведени со аорист (*убих*, *спаси*). Истото е направено и во преводот на македонски јазик (*убив*, *спаси*). Практично сите четири глаголи во овој текст се однесуваат на дејства кои раскажувачката ги констатираа отпосле, па затоа можевме сите

глаголи да ги преведеме со минато неопределено време. Сепак, глаголите *убила* и *спасла* содржат сумарен заклучок за целиот случај, додека глаголите *приняла* и *стала* опишуваат дејства што се одвивале за време на бременоста и за кои раскажувачката станала свесна по породувањето.

Наведовме и анализиравме само неколку примери за преведувачки дилеми поврзани со граматичките средства на евиденцијалноста. Со тоа, се разбира, немавме намера да ги исцрпиме сите специфични случаи на нивната употреба. Како што можеше да се забележи од примерите, преводот во многу случаи зависи од личниот јазичен усет на преведувачот. Улогата на преведувачкиот јазичен усет ја сметаме за пресудна за успешен превод со правилна употреба на граматичките средства на евиденцијалноста во македонскиот и во бугарскиот јазик. Во анализата на примерите од романите „Празни улици“ и „Чернобилска молитва“ допревме неколку правила за употребата на минатото неопределено наспрема минатите определени времиња, но видовме и дека во низа случаи не може да се постулираат строги граматички правила и дека правилноста и природноста на преводот ќе зависи од јазичниот усет на преведувачот. Категоријата евиденцијалност е една од главните причини поради која преводите на македонски и на бугарски јазик се препорачува да ги вршат родени зборувачи на овие јазици.

### **Евиденцијалноста во преводот од македонски или од бугарски јазик на друг словенски јазик.**

Во оваа ситуација две или повеќе грамеме во првиот (излезниот) јазик одговараат на една грамема во вториот (влезниот) јазик на преводот. Македонските *играл* и *играше* се преведуваат на руски со *он играл*. Сепак, преведувачот треба да го има предвид целиот контекст, како и степенот на важноста на граматичката информација за евиденцијалноста, која со преводот би можела да се изгуби и тоа да биде на штета на адресатот (читателот). Граматичката информација за (не)засведоченоста може да има помала или поголема тежина (важност), може да биде и од пресудно значење за смислата на текстот. Во тој случај преведувачот треба да посегне по соодветни лексички средства, односно лексички евиденцијални маркери, кои ќе ја предадат информацијата за претставениот или претпоставениот извор на информацијата.

### **Користена литература:**

Гајдова, Лаброска 2008 – Категоријата дистанца во македонскиот, во бугарскиот и во српскиот јазик (граматички и лексички показатели) // *Реферати на македонските слависти за XIV-от Меѓународен славистички конгрес во Охрид, 10-16 септември 2008 година*. Скопје, 2008. 79–93.

Герджиков, Г. 1984 – *Преизказването на глаголното действие в българския език*. София: Наука и изкуство, 1984.

Куцаров, И. 1978а – Преизказни модификатори в южните славянски езици // *Съпоставително езикознание* № 4. 41–54. София.

Куцаров, И. 1978б – Преизказни модификатори в източните славянски езици // *Съпоставително езикознание*, № 5. 40–48. София.

Куцаров, И. 1978в – Преизказни модификатори в западните славянски езици // *Съпоставително езикознание*, № 6. 47-54. София.

Куцаров, И. 1993 – Чешките и словашките преводни еквиваленти на българските конклузивни форми // *Съпоставително езикознание*, № 6. 15-24. София.

Макарцев М. М. – *Эвиденциальность в пространстве балканского текста*. Москва; Санкт-Петербург: «Нестор-История», 2014. 444 стр.

Панева, К. 1981 – Перевод болгарских пересказывательных форм на русский язык // *Болгарская русистика*, 1981, № 5. 86-93. София.

Петроска, Е. 2011 – Евиденцијалноста и евиденцијалните стратегии во македонскиот јазик. *Морфосинтаксички студии* 2. 29-38. Скопје.

Тофоска, С.-С. 2008 – Глаголски предикати-носители на информацијата за евиденцијалност во македонскиот и полскиот јазик // *XXXV Научна конференција — лингвистика (Охрид, 11.VIII–28.VIII.2008)*. 303–310. Скопје, 2008.

Усикова, Р. П. 2008 – Выражение субъективной модальности (предположения, умозаключения, достоверности) в македонском литературном языке в сопоставлении с болгарским и русским // *Славянское языкознание. XIV международный съезд славистов (Охрид, 10–16 сентября 2008 г.). Доклады российской делегации*. 500-515. Москва.

Błaszak, M. 2009 – Kategoria świadka w przekładzie prozy macedońskiej // *Przekłady Literatur Słowiańskich*, 143-151. Katowice.

Lunt, H. 1952 – *A grammar of the Macedonian standard language*. Skopje.

### Извори:

Ајваз, М. 2017 – *Празни улици*. Скопје: Антолог.

Алексиевич, С. 2017 – *Чернобилска молитва*. Скопје: Антолог.

Алексиевич, С. 2017 – *Чернобилска молитва (Хроника на бъдещето)*. София: Парадокс.

Игорь Станойоский

### ЭВИДЕНЦИАЛЬНОСТЬ В ПЕРЕВОДЕ ПРОЗЫ НА МАКЕДОНСКИЙ И БОЛГАРСКИЙ ЯЗЫК С ДРУГИХ СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКОВ

**Ключевые слова:** пересказывание, эвиденциальность, македонский, болгарский, перевод.

В настоящей статье речь идет о категории эвиденциальности в переводе с русского и других славянских языков, не имеющих грамматических средств выражения категории эвиденциальности, на балканославянские языки (македонский и болгарский), для которых такие средства характерны. Существует множество случаев, когда в оригинальном тексте показатель эвиденциальности отсутствует или выражен имплицитно. Мы проанализировали шесть примеров из романов «Пустынные улицы» чешского писателя Михала Айваза и «Чернобыльская молитва» Светланы Алексиевич. Успех перевода зависит как от знания грамматических правил, так и от языковой интуиции переводчика.